

2012-09-28

OLYCKSRAPPORT VARG JUNI 2012

Innehåll

Syfte	2
Bakgrund	2
Kolmårdens Djurpark.....	2
Kolmårdens varghållning; historik och metodik.....	3
Varghållning vid andra anläggningar.....	4
Arbetsrutiner med socialiserade vargar; historik	4
Utredning av olyckan	5
Riskbedömning	5
Information och Delaktighet	6
Åtgärder.....	6
Åtgärder direkt efter olyckan	6
Åtgärder på lång sikt	6

Syfte

I enlighet med Arbetsmiljöverkets inspektionsmeddelande den 25 juni 2012 samt i syfte att uppfylla sin skyldighet enligt arbetsmiljölagstiftningen har Kolmårdens Djurpark AB (Kolmården) upprättat denna rapport benämnt ”Olycksrapport Varg juni 2012”. Syftet med rapporten är att utreda orsakerna till olyckan den 17 juni 2012 så att risker för ohälsa och olycksfall vid arbetet med vargar kan förebyggas i fortsättningen. Kolmården redovisar vidare de åtgärder som vidtagits så att en liknande olycka inte inträffar i framtiden.

Denna rapport är upprättad efter bästa kunskap och förmåga. Förundersökning pågår och det kan tänkas att åklagaren/polis eller annan i dagsläget har kunskap om omständigheter som kan göra att nedan angiven beskrivning kan behöva justeras.

Bakgrund

Den 17 juni 2012 går en av Kolmårdens medarbetare in i hägnet med Kolmårdens ungvargar. Syftet med att gå in i hägnet var att socialisera med vargarna. Detta var en daglig rutin för de personer som arbetar med dessa vargar. Senare hittas hon död av en kollega. Den slutliga dödsorsaken kommer att fastställas i samband med polisens utredning. Det finns dock, såvitt vi känner till, mycket som tyder på att vargarna vållat hennes död.

Händelsen är en tragedi för hennes anhöriga och för Kolmårdens Djurpark.

Som ett resultat av olyckan finns inte längre den bokningsbara produkten *Närkontakt Varg*. Vidare har all socialisering med vargar stoppats och idag sker ingen direktkontakt mellan personal och vargar.

Kolmårdens Djurpark

Kolmårdens Djurpark grundades 1965. Parken drevs i kommunal regi fram till hösten 1997, då företaget privatiserades. Djurparken är vinstdrivande och får inget ekonomiskt stöd från stat eller kommun. Sedan 2001 är Kolmårdens Djurpark en del av koncernen Parks & Resorts Scandinavia AB, där också Gröna Lund, Furuviksparken, Skara Sommarland och Aquaria Vattenmuseum ingår. Kolmårdens Djurpark är ett av Sveriges populäraste turistmål. Under en säsong har parken 500 000 – 600 000 besökare.

En mycket viktig del av djurparkens verksamhet är att bidra till att bevara utrotningshotade djur. Kolmården deltar i många bevarandeprojekt och stödjer bl.a. fältprojekt för de hotade arterna tiger, gorilla, snöleopard och tumlare.

Till Kolmårdens Djurpark kommer varje år ca 12.000 skolelever i alla åldrar. Kolmårdens utbildningar är ett komplement till skola och universitet och vänder sig till alla, från förskoleklass till universitet samt även vuxengrupper. Kolmården erbjuder program med olika teman som med hjälp av zoolärare, djurvårdare, zoologer och veterinärer, förmedlar kunskap om djuren och deras livsmiljö under en till flera dagars studiebesök i djurparken.

Kolmårdens varghållning; historik och metodik

Kolmården har hållit grupper med socialiserade vargar mer eller mindre kontinuerligt under ca 30 års tid. Till en början var syftet med uppnappade valpar främst att skapa en stark relation mellan vargar och djurvårdare. Efter hand bjöds grupper med besökare in mer sporadiskt att träffa vargarna på nära håll och under kontrollerade former. Det publika intresset för denna verksamhet har sedan starten vuxit oerhört och under senare år har bokade grupper i princip dagligen besökt något av Kolmårdens nuvarande två varghägn. Idag består parkens varghållning av två separata grupper; en med åtta treåriga hannar och en med sex femåriga djur, av vilka tre är hannar och tre är kastrerade tikar. Traditionellt har hannar bedömts vara att föredra till socialisering eftersom sexuellt aktiva tikar periodvis, i samband med löp och valpning, kan uppvisa aggressiva beteenden. Således bedrivs ingen avel med de vargar som ingår i socialiserade grupper.

Svenska Djurparksföreningen (SDF) håller stambok över i princip alla vargar i skandinaviska djurparker, med målsättningen att upprätthålla maximal genetisk variation och lämplig demografisk struktur i den gemensamma djurparkspopulationen. Stamboken sköts för SDF:s räkning av Kolmårdens forskningschef Mats Amundin. När en ny socialiserad varggrupp planeras i Kolmården, vilket skett med oregelbundna intervall (senast 2009), vidtalas ett urval parker som förväntar föryngring ett visst år. En eller flera valpar från respektive kull/park bokas därefter upp, beroende på den donerande parkens egna behov, samt utifrån analys av stamboken. De valpar som kommer i fråga bedöms utgöra ett "överskott" som inte negativt påverkar den genetiska förvaltningen av populationen. Valparna i svenska djurparker föds som regel i maj, vilket möjliggör att relativt jämgamla individer från olika kullar kan sättas samman för socialisering i Kolmården. Optimalt bör dessa valpar vara maximalt en vecka gamla för att inte ha hunnit präglas allt för mycket på sina föräldrar. Detta är en generell bedömning baserad på våra ackumulerade erfarenheter. Kolmården har alltid varit mycket omsorgsfull i planeringen och urvalet av varg för socialisering.

Under de 30 år Kolmården arbetat med socialiserade vargar har parken förvärvat en unik erfarenhet av närkontakt med varg och en bred kunskap om artens biologi. Inom Kolmårdens internationella och nationella nätverk återfinns förutom branschkollegor, naturvårdsorganisationer och berörda myndigheter, såväl etologer, vargforskare och viltekologer, som representanter för yrkesmässig hundträning.

Varghållning vid andra anläggningar

Kolmården och Polarzoo i Nordnorge är de djurparker i Skandinavien som håller socialiserade vargar och interaktiva program för besökare. Polarzoos verksamhet har startat under senare år med Kolmårdens metodik för närkontakt mellan varg och människa som utgångspunkt. Övriga djurparker med varghållning inom SDF eftersträvar som regel att hålla familjegrupper, med ett avelspar och deras avkomma, fram till att denna uppnår könsmodnhet.

I parker med icke-socialiserade vargar bedrivs djurens och anläggningarnas tillsyn och vård utan att personalen har nära kontakt med vargarna. Det är dock en vanligt förekommande skötselrutin att personal vistas i hägnet utan att vargarna först slussats över till ett bakhägn. Detta förutsätter god kännedom om och uppmärksamhet på enskilda individers beteenden och temperament, samt om rådande gruppdyamik. Vargens inneboende skygghet samt det faktum att varghägn i svenska djurparker med relativa mått är generöst tilltagna (min 2000 m², enligt SJV:s föreskrifter för djurhållning i djurpark, L108), gör att djuren kan dra sig undan när människor vistas i hägnet.

I nuläget har följande SDF-parker varg: Lycksele djurpark, Orsa björnpark, Järvzoo, Skansen, Kolmården, Nordens Ark, Borås djurpark, Skånes djurpark och Kristiansand dyrepark (i Norge).

Arbetsrutiner med socialiserade vargar; historik

Intill den 17 juni 2012 gällde följande av arbetsrutiner med socialiserade vargar.

Tillsyn sker varje morgon och kväll i första hand från insidan för att på ett lätt sätt identifiera skador samt tecken på avvikande beteenden. Staket, grindar och vatten kontrolleras samtidigt. Tid för socialisering medges under tiden. Guidningar förekommer under dagtid med grupper upp till 15 personer. Personal som går in i ett hägn skall alltid ha med sig en mobiltelefon för att kunna kommunicera vid behov.

Rengöring av hägn (kratta spillning och plocka ben, m.m.) sker när vargarna är i hägnet. Ibland går de med och undersöker vad vi sysslar med och ibland ignorerar de oss helt. Utfodring sker vid sluss där vargarna själva hämtar köttet. Berikning och aktivering sker med pellets, dofter och/eller helkroppsdyrutfodring.

Om någon varg skadar sig sker, om så är tillräckligt, behandling med preparerade köttbitar. Immobilisering sker som regel med handinjektion av den person respektive vargrupp är mest präglad på. Individen som sövts bärs ut från hägn utan problem. Dokumentation av utfört arbete och observationer, etc, görs vid varje tillfälle i ett block vid anläggningen.

Utredning av olyckan

Olycksdagen gick medarbetaren in i hägnet ca 09.00. Kollegor ringde henne flera gånger, men fick inget svar. Eftersom de ej fick något svar beslöt de sig för att gå till hägnet för att kontrollera situationen. Loggboken kontrolleras varvid framgår att hon ej kvitterat att hägnet lämnats. Beslut tas att gå in och undersöka vad som hänt. När kollegan kommer in i hägnet uppmärksammas att vargarna är oroliga. Kollegan finner sedan medarbetaren liggande död på marken.

Kollegan larmar räddningstjänst och Kolmårdens parkchef direkt efter att kroppen hittats. Då ambulans och polis anländer till platsen övertar polisen ledningen av räddningsarbetet. Vid olycksplatsen fokuseras arbetet i första på att hantera chockad personal.

Krisledningsgruppen aktiveras direkt efter att olyckan blivit känd och arbetet följer framtagna rutiner. Ett stort fokus läggs på att stötta djurvårdarens anhöriga och Kolmårdens personal. I detta arbete deltar landstingets krisledningsgrupp, företagshälsovård och präst.

Vad som utlöste olyckan är fortfarande oklart. Incidenter har förekommit och dokumenterats under årens lopp men aldrig av den art att man bedömt att verksamheten skulle upphöra. I maj 2011 uppvisade vargarna vid ett tillfälle ett beteende, utan direkt attack och utan att någon personskada uppstod, som djurvårdaren i fråga uppfattade som aggressivt. Händelsen dokumenterades, rapporterades och analyserades av ansvariga chefer, den berörda personen, övriga varrguider och skyddsombud. Denna genomlysning resulterade, efter noggrant övervägande, inte i några större förändringar av gällande rutiner. Dock betonades vikten av en fortsatt grundlig dokumentation och kontinuerlig utvärdering av såväl respektive vargrupper som varje individuell vargs status och beteende gentemot respektive djurvårdare, samt varje enskild djurvårdares förhållningssätt och relation till vargarna. Vilket också skedde.

Riskbedömning

De riskbedömningar som genomförts innan olyckan och de erfarenheter som följs av många års arbete med vargar har lett fram till det arbetssätt som funnits fram till olycksdagen. D.v.s. att närkontakt mellan varg och människa ej bedömts som farlig.

Eftersom orsaken till olyckan inte är fullständigt klarlagd bedömer Kolmården att det ej går att garantera personalens och besökarnas säkerhet när man vistas bland vargarna inne i hägnet. Därför har beslutet tagits att närkontakt mellan varg och människa ej längre skall förekomma.

Information och Delaktighet

Efter olyckan har ett stort antal informationsmöten hållits för Kolmårdens personal i ett antal olika forum. Vid dessa möten har innehållet i inspektionsmeddelandet förts ut till berörda personer. De personer som arbetat med vargar har involverats i ett antal arbetsgrupper där bl.a. den framtida varghållningen diskuterats. I dessa arbetsgrupper har även huvudskyddsombud och företagsledning funnits representerad. Dessa möten har bland annat resulterat i och befast beslutet att närkontakt mellan varg och människa ej skall fortsätta.

Åtgärder

Åtgärder direkt efter olyckan

I det korta perspektivet togs under olycksdagen följande beslut och sedan dess har dessa rutiner gällt vid hanteringen av de två vargrupperna:

- alla publika aktiviteter (Närkontakt Varg) avbokades på obestämd tid
- ingen personal inne i något av Kolmårdens två varghägn
- mat till vargarna ges över staket

Detta innebär att de beslut och riskbedömningar som togs under olycksdagen totalt eliminerat risken för olyckor eller incidenter kopplat till mötet mellan personal/besökare och varg.

Skulle en akutsituation kräva att personal går in i hägnet tillämpas Kolmårdens beredskapsplaner.

Åtgärder på lång sikt

För att skapa förutsättningar för en framtida bra varghållning och en säker arbetsmiljö kommer ett antal steg tas på medellång sikt d.v.s. fram till årsskiftet 2012/2013.

Huvudsyftet med de förändringar som kommer att ske är att möjliggöra en god varghållning utan direktkontakt mellan personal och varg. Detta innebär att de hägn där vargrupperna vistas förses med bakhägn och slussar som kan styras från utsidan. Vargarna kan på detta sätt slussas mellan de två delarna av hägnet på säkert sätt.

Inför en eventuell flytt av en vargrupp kommer riskanalys att genomföras för att säkerställa en säker flytt för både personal och djur.

Olycksrapport, Arbetsplatsolyckan den 17 juni 2012

Dokumentansvarig: Mats Olsson

Djurparker fyller en viktig och lagstadgad roll inom naturvård, forskning och folkbildning. Som ett led i detta arbete avser Kolmården att även framgent förmedla upplevelser och kunskap kring vargens biologi och kontroversiella roll i vår fauna och i samhället. För att ytterligare tydliggöra detta har projektet VARG 2015 startats. Projektet syftar till en fortsatt framtida informativ och publik varghållning, dock utan direktkontakt mellan människa och varg.

För Arbetsgivaren:

VD Kolmårdens Djurpark Mats Olsson

Huvudskyddombud:

Christian Andersson